

NATUUR & LANDSCHAP ALS ERFGOED

Beschermde landschappen bestaan in Vlaanderen al sinds de jaren '30. In provincie West-Vlaanderen was het eerste beschermde landschap de Westhoekduinen. In andere provincies waren de eerste beschermde landschappen : de Oudenberg in Geraardsbergen, de moerassen, vennen en heiden van De Liereman, de omgeving en het kasteel van Gaasbeek en het domein Bokrijk. Nu zo'n 80 jaar later staan er al een 700 landschappen onder bescherming van de overheid. Ze zijn verzameld in de Landschapsatlas, de gebiedsdekkende Vlaamse inventaris van relictten van de traditionele landschappen(= tot einde 18^e eeuw). Naast ook relictzones bevat de Landschapsatlas ook punt- en lijnrelictten en ankerplaatsen. De landschapsatlas dateert van de jaren '90 en is te raadplegen op www.geo.onroenderfgoed.be. Maar de Landschapsatlas is incompleet en dient geactualiseerd...

Relictzones en ankerplaatsen

De huidige Landschapsatlas bevat 485 relictzones, 382 ankerplaatsen en diverse punt- en lijnrelictten.

Relictzones werden afgebakend waar waardevolle landschapselementen voorkomen in relatief gave herkenbare onderlinge samenhang. Het zijn gebieden met een grote dichtheid aan punt- en lijnrelictten, zichten, ankerplaatsen en zones, waarin de samenhang van landschapselementen belangrijk is voor de gehele landschappelijke waardering. Deze sites zijn dus nog gaaf, herkenbaar en weinig verstoord.

Lijn en puntrelictten zijn landschappelijke overblijfselen uit vroegere tijd, die teruggaan op de situatie van minstens het einde van de 18^e eeuw en die getuigen zijn van de toestand van toen. Een lijnrelict kan cultuurhistorische waarde, natuurwetenschappelijke waarde, landschapsecologische waarde en functionaliteit bezitten of ruimtelijk structurerend zijn. Puntrelictten zijn landschapselementen van natuurwetenschappelijke, cultuurhistorische of esthetische waarde.

Naast relictten introduceerde het decreet Landschaps-zorg van 1996 2 nieuwe mogelijkheden om een landschap te beschermen : een ankerplaats en een erfgoedlandschap. Een ankerplaats is een waardevol landschap van een geheel aan erfgoedelementen. Ankerplaatsen zijn dus de meest waardevolle landschappelijke ensembles van verschillende maar samen voorkomende landschapelementen.

Ankerplaatsen zijn binnen relictzones uitzonderlijk qua gaafheid of representativiteit, nemen ruimtelijk een plaats in die belangrijk is voor zorg of herstel van de landschappelijke omgeving of zijn uniek. Volgens de brochure: "Landschappen, een kennismaking" van het Agentschap Onroerend Erfgoed verdient 1/6 van het grondgebied van Vlaanderen de naam ankerplaats. Op dit ogenblik zijn er 65 voorlopig of definitief aangeduide ankerplaatsen in West-Vlaanderen, die dusdanig een juridisch statuut hebben verworven.

Procedure tot bescherming.

De bescherming van een ankerplaats vertrekt meestal

ook vanuit de Landschapsatlas. Landschaponderzoekers stellen hiervoor een fiche op, alsook een voorlopige en definitieve aanduiding. De procedure begint te lopen van zodra de minister een handtekening zet onder de voorlopige aanduiding. Van zodra dit gebeurd is, krijgen de betrokken overheden, administraties, gemeenten en provincies een betekening, waarna een toelichtingsvergadering wordt georganiseerd. De Koninklijke Commissie van Monumenten en Landschappen adviseert het dossier, waarna het definitief kan worden aangeduid. Een procedure van een aangeduide ankerplaats loopt max. 12 maanden

Zorg-, onderhouds- en andere verplichtingen.

Wanneer een landschap beschermt is, dienen alle betrokkenen zich te houden aan de instandhoudings- of onderhoudsplicht. D.w.z. dat men alle betekenisvolle elementen van het beschermde landschap, bv. de waterhuishouding, het reliëf, de gebouwen, de vegetatie in stand dient te houden en te onderhouden. Daarnaast moet men ook de specifieke beschermingsvoorschriften respecteren voor het specifieke gebied. Deze laatste staan in het ministerieel besluit van het beschermde landschap. Om werken in een beschermd landschap te doen is enkel een toelating nodig van het Agentschap

Onroerend Erfgoed.

Het juridisch statuut van een ankerplaats vraagt ook zorgplicht van een lokale overheid voor dit erfgoed. Zorgplicht wil zeggen dat men de ankerplaats moet onderhouden, schadebeperkende maatregelen nemen en in geval van schade deze moet herstellen. Naast zorgplicht en het opstellen van een motiveringsnota bij eventuele werken, is men ook verplicht rekening te houden met dit erfgoed bij de opmaak van een RUP. Nadeel van het juridisch statuut van een ankerplaats is dat er geen rechtsgevolg kan zijn, zolang er geen RUP is.

Van zodra een ankerplaats is opgenomen in een RUP, wordt het een erfgoedlandschap. Vanaf dan zijn er ook stedenbouwkundige voorschriften aan verbonden en is er dus een vergunning nodig bij eventuele werken op deze locatie. Op dit ogenblik zijn er in Vlaanderen 13 erfgoedlandschappen, maar geen enkele in West-Vlaanderen. De Poelberg in Tielt staat momenteel het dichtst bij een opname in de landschapsatlas als erfgoedlandschap, net als het Hemsrodebos in Anzegem en de Ieperboog Zuid (Polygoonbos, Kemmelberg,...).

De landschapsatlas van de toekomst

De Landschapsatlas heeft in zijn huidige vorm zijn beperkingen. Niet alle informatie is even nauwkeurig en ook ontbreken er heel wat zaken in, die wel een bescherming als landschappelijk erfgoed verdienen. Bijvoorbeeld zijn niet alle punt- en lijnrelicten

Het Polygoonbos (foto boven) te Ieper en de Poelberg te Tielt (foto onder) zijn de ankerplaatsen, die het dichtst bij een wettelijke bescherming via een RUP staat in West-Vlaanderen.

opgenomen in de atlas, maar ook ontbreken heel wat zogenaamde “nieuwe” landschappen, zoals bv. oorlogslandschappen. Ook traditionele landbouwlandschappen ontbreken. Ook is er in Vlaanderen een grote achterstand op het vlak van bescherming van landschappen op basis van esthetische en cultuurhistorische belevingsaspecten. Tot slot is er een groeiende nood aan een meer gestructureerde kennis van het onroerende erfgoed.

Ook voor oorlogslandschappen uit WO I, zoals Hill 60, was in de oude Landschapsatlas geen plaats, maar in de nieuwe zou dit wel het geval moeten zijn.

Vandaar dat het Agentschap Onroerend Erfgoed is begonnen aan de “landschap atlas van de toekomst”. Het is de bedoeling dat dit een dynamische databank van ankerplaatsen en landschapselementen wordt. De landschap atlas van de toekomst zal men kunnen terugvinden onder de afkorting LALE, Landschap atlas – Landschapselementen, een onderdeel van de Inventaris Landschappelijk Erfgoed (ILE). Op dit ogenblik lopen er al voorbereidende inventarisaties. Onder meer is er een samenwerking met Natuurpunt om landschappelijk erfgoed in natuurgebieden te inventariseren. In West-Vlaanderen is er ook een eerste voorzichtige oefening van inventarisatie van landschapselementen voor de nieuwe atlas begonnen in de Brugse Veldzone.

Foto : In de atlas van de toekomst zullen ook kleine landschapselementen een plaats krijgen.

In de nieuwe digitale databank LALE zal er ook plaats zijn voor trage wegen : kerkwegels, maar ook molenpaden, sloopstrekweges, ..., alsook voor landschappelijk erfgoed met esthetische kwaliteit, zoals zichten. Traditioneel open akkerlandschap, oude boskernen, een uniek zicht op de Scheldevallei zullen ook een plaats kunnen vinden in de nieuwe databank.

De Inventaris Landschappelijk Erfgoed zal ook een Inventaris Historische Parken en Tuinen (IHPT) en een Inventaris Houtige Beplantingen met Erfgoedwaarde (IHPE) bevatten. De Inventaris Houtige Beplantingen zal onder meer autochtone bomen en struiken bevatten. Men zou ook het werk van Arnout Zwaenepoel (ANB) hieromtrent willen integreren. West-Vlaamse voorbeelden voor opname in deze inventaris zijn een knoetkendreef in Vichte en een kruishaag in Wijdschate. Ook bomen met monumentwaarde, zoals bv. de vrijheidsbomen, vredesbomen, kampioenbomen en zeldzame bomen zoals bv. steeliepen, die resistent zijn tegen de iepenziekte, kunnen beschermd worden als houtig erfgoed.

Samen met de Inventaris Bouwkundig Erfgoed en de Centraal Archeologische Inventaris zullen deze een geïntegreerde inventaris van onroerend erfgoed vormen. Dit inventaris zal binnenkort raadpleegbaar zijn als <https://inventaris.onroenderfgoed.be>.

Ook vernieuwde wetgeving en meer bevoegdheid voor

steden, gemeenten en provincies

Naast de aanpassing aan de landschap atlas zal ook de wetgeving op onroerend erfgoed dit jaar aangepast worden. Op 12 juli 2013 werd het nieuwe erfgoeddecreet reeds goedgekeurd. Het is echter nog niet in werking getreden. Dat zal pas gebeuren wanneer het uitvoeringsbesluit van het Erfgoeddecreet definitief van kracht wordt. De conceptnota van dit uitvoeringsbesluit wordt op dit ogenblik nog uitgewerkt naar regelgeving. De Vlaamse regering gaf hier al een eerste principiële goedkeuring aan op 17 januari 2014. Vooraleer men dit een 2de keer principieel kan goedkeuren ligt het nog voor aan de Vlaamse Minaraad, SERV en SARO. In dit nieuwe decreet zullen steden en gemeenten meer bevoegdheid krijgen inzake erfgoed en landschapszorg. De provincies krijgen via dit nieuwe decreet en in kader van de interne staatshervorming krijgen ook meer bevoegdheid op vlak van algemene landschapszorg. Hieronder wordt verstaan het stimuleren van het behoud, het herstel en de ontwikkeling van cultuur-historische, fysisch-geografische en esthetische landschapswaarden, alsook kleine landschapselementen. Concreet betekent dit dat de Provincie een beleid voert binnen de relictzones en ankerplaatsen en dat de Vlaamse overheid zich concentreert op beschermde landschappen en erfgoedlandschappen. Op dit ogenblik werkt Provincie West-Vlaanderen een visie met concrete doelstellingen en acties daarover uit. Meer daarover in een volgende nummer van WMFkoepel.

Tekst : Katty De Wilde

Bronnen :

Toelichting Koen Himpe, Agentschap Onroerend Erfgoed, AV WMF vzw 17.3.2014.

Brochure : Landschap, een kennismaking. Agentschap voor Onroerend Erfgoed.

www.onroenderfgoed.be/wetgeving/onroenderfgoeddecreet

Bestuursakkoord Provincie West-Vlaanderen-Vlaamse Regering, afgesloten op 23 mei 2013

www.westvlaanderen.be/kwaliteit/welzijn/subsidies/impulsreglement/Documents/bestuursakkoord